

Türkiye’de Göçmen Kadınlar ve Kadına Yönelik Şiddet

Birleşmiş Milletler Tüm Göçmen İşçilerin
ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunması
Komitesi’ne Sunulan Gölge Rapor

Türkiye’de Göçmen Kadınlar ve Kadına Yönelik Şiddet

Birleşmiş Milletler Tüm Göçmen İşçilerin
ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunması
Komitesi’ne Sunulan Gölge Rapor

Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı
Kocatepe Mah. Cumhuriyet Cad. Cumhuriyet Apt.
No:17 Kat: 5 D: 11 Beyoğlu İstanbul
Tel: (0212) 292 52 31-32 www.morcati.org.tr

Birleşmiş Milletler Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunması Komitesi'ne Sunulan Gölge Rapor

Türkiye İkinci Periyodik İncelemesi 38. Genel Oturum – Haziran 2024 Mevzuat, Politika ve Koordinasyon

Dünyadaki en büyük mülteci nüfusuna ev sahipliği yapan Türkiye’de, Nisan 2024 tarihli güncel verilere¹ göre Geçici Koruma Statüsü sahibi 3,1 milyon Suriyeli (ve 2011 sonrası Suriye’den Türkiye’ye gelmiş vatansız kişiler) ikamet ederken, diğer uyruklardan yaklaşık 320.000 civarı göçmen ve mülteci ikamet etmektedir. Ayrıca, çeşitli ikamet izni türleriyle Türkiye’de yaşayan 1,1 milyon yabancı bulunmaktadır. Sayısı tam olarak bilinmemekle birlikte, çeşitli yollarla Türkiye’ye düzensiz girmiş ya da Türkiye’de düzensizliğe düşmüş² yaklaşık 300.000 göçmen olduğu tahmin edilmektedir.

Statü ayırt etmeksizin tüm yabancıların Türkiye’de hak ve sorumluluklarını tanımlayan ve kalışlarını düzenleyen yasa, 2013 tarihli **Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’dur (YUKK)**³. Bu kanun, hem yabancıların Türkiye’de kalış koşullarını hem de kaldıkları süre içindeki hak ve yükümlülükleri ile ulaşabilecekleri hizmetleri tanımlar. Bu hak ve hizmetlere erişimin koordinasyonu, yine YUKK ile kurulan **Göç İdaresi Başkanlığına** devredilmiştir.

Büyük bir göçmen ve mülteci nüfusa ev sahipliği yapan Türkiye’de hali hazırda kısıtlı olan sosyal destek mekanizmaları göçmenleri kapsayacak kapasiteye erişememiştir ve bu görev insani yardım örgütlerine devredilmiş durumdadır. Ancak göçmenlere destek veren insani yardım örgütleri toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadına yönelik şiddet konusunda uzmanlaşmış destek sunmamaktadır. Bu durum şiddetten uzaklaşmak isteyen göçmen kadınların desteksiz bırakılmasına neden olmaktadır.

Göçmen kadınlara yönelik politikalara baktığımızda ise Türkiye’de göç alanında oluşturulmuş mevzuat ve yönergelerde **kadınlara ilgili hiçbir düzenleme bulunmamaktadır**. Göçmen kadınların şiddetten korunma mekanizmaları,

1 <https://goc.gov.tr/gecici-koruma5638>

2 Herhangi bir sebepten göçmen statüsünü kaybetmiş durumdaki kişi.

3 Ancak Türkiye’nin taraf olduğu Cenevre Sözleşmesi’ne düştüğü coğrafi kısıtlama kararı bu yasada da korunmuştur. Buna göre, Türkiye Avrupa Konseyi ülkeleri dışından gelen kişilere mülteci statüsü tanınamakta, onun yerine şartlı mülteci, ikincil koruma gibi geçici statüler tanımlamaktadır. Bu yüzden, dünyanın en büyük mülteci nüfusuna ev sahipliği yapmakla birlikte, Türkiye’de özellikle sınır komşularından ve Avrupa dışı bölgelerden gelen zorunlu göçmenler mülteci statüsü alamamakta, Türkiye’de geçici statüyle bulunmak zorunda kalmaktadır.

6284 sayılı Kanun kapsamına alınmış ve şiddetle mücadele mekanizmalarının koordinasyonu Şiddeti Önleme ve İzleme Merkezlerine (ŞÖNİM) devredilmiştir. Türkiye'deki göçmen ve mültecilerin sosyal uyumunu tanımlaması hedeflenen beş yıllık **"Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı: 2018-2023"**⁴te sosyal destek programlarının göçmenleri, özellikle de şiddet gören ya da şiddete uğrama riski olan kadın ve çocukları içerecek şekilde geliştirilmesi ve ilgili tüm kurum ve kuruluşlar arasında eşgüdüm ve koordinasyonun güçlendirilmesi öngörülmüştür. Ancak bu konuda, özellikle de kadına yönelik şiddet alanında somut bir adım atılmamıştır.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) 34. Madde aile ikamet izni şartlarını düzenlerken kadının "şiddet gerekçesiyle mağdur olduğu ilgili mahkeme kararıyla sabit ise", boşanma durumunda, öncesinde en az üç yıl aile ikamet izniyle Türkiye'de kalmış olma şartını kaldırarak kadınlara ikamet izni verilmesini öngörür. **YUKK 55. Madde**, şiddete uğrayan kadınların "sınır dışı edilemeyecekler" kapsamında kabul edilmelerini mümkün kılar. Ancak uygulamada görevli olan Göç İdaresi'nin bu durumda olan kadınlara danışmanlık veren ayrıca bir birimi bulunmamaktadır. Bu nedenle aile ikameti ile ülkede bulunan ve şiddete maruz kalan kadınların başvurularında temel olarak haklarına ve yasal prosedürlere dair bilgilendirilmedikleri, şiddetten uzaklaşmak ve boşanmak istediklerinde çocuklarının velayetini kaybetme ve sınır dışı tehdidi ile karşılaştıkları görülmektedir. Yine sınır dışı durumunda da kadınlara destek veren özellikli bir mekanizma olmaması nedeniyle kadınların çoğu kez başvuracak yerlere ulaşamadıklarından, geç ulaştıklarından, kapalı ve izole halde bulduklarından, dil bilmediklerinden, şiddeti kanıtlayacak veri ve kanıt sahibi olmadıklarından ilgili kurumlara ulaşmadan sınır dışı edildikleri ya da ancak ülkelerine döndükten sonra şikayet edebildikleri görülmektedir. **Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun (YUKK) uygulanmasına yönelik 17 Mart 2016 tarihli 29656 sayılı yönetmelik** "özel ihtiyaç sahibi" başlığı altında bir özel durum tanımlamış, "(...) cinsel saldırı ya da diğer ciddi psikolojik, bedensel ya da cinsel şiddete maruz kalmış kişileri" bu kategori altında değerlendirmeyi taahhüt etmiştir. Buna göre, özel ihtiyaç sahibi kişilere yasal statü edinme prosedürlerinde öncelik tanınması ve bu kişilerin maruz kaldığı şiddetten dolayı yaşadıkları hasarların kamu hizmetleri tarafından giderilmesi için gerekli koordinasyonun sağlanması öngörülmektedir. Ancak uygulamada özel ihtiyaç sahiplerinin korunması öncelik haline getirilmemekte ya da bu kişilerin sosyal destek mekanizmalarına erişmesini sağlayacak kurumlar arası koordinasyon bulunmamaktadır.

İstanbul Sözleşmesi "Göç ve Sığınma" başlıklı VII. Bölümünde, şiddete uğrayan göçmen kadınların, statüsüne bakılmaksızın, üye devlet tarafından sağlanan tüm koruma ve destek mekanizmalarına erişebilmesini ve şiddet riski altında oldukları ülkeye geri gönderilmemesini öngörür. Ancak Türkiye'nin 2021 yılında

4 <https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/Yayinlar/UYUM-STRATEJI/Uyum-Strateji-Belgesi-ve-Ulusal-Eylem-Plani.pdf>

sözleşmeden tek taraflı çekilmesinin ardından, göçmen ve mülteci kadınlar bu risklerle daha fazla karşı karşıya kalmaktadır. Bu sebeplerle, özellikle de kayıtsız göçmen kadınlar kamusal destek mekanizmalarına başvurduklarında sınır dışı edilme riskiyle karşılaşmaları nedeniyle kamusal destek mekanizmalarına başvurmaktan kaçınılmaktadır.

Türkiye'nin İstanbul Sözleşmesi'nden çekilmesiyle birlikte, kadına yönelik şiddetle mücadeleye dair tek yasal dayanak **6284 sayılı Kanun** kalmıştır. Bu kanun, kadınların şiddetten uzaklaşabilmesi ve şiddetten korunabilmesine dair tedbirleri düzenlemektedir. Bu tedbirlerin başında sığınak, koruma, uzaklaştırma ve gizlilik bulunmaktadır. Kanun bu tedbirlerin kolluk, savcılık ve Aile Mahkemeleri tarafından kadınların beyanlarına dayanarak ve herhangi bir ayrımcılık yapmadan göçmen kadınlara da verilmesini öngörür. Ancak 6284 sayılı Kanun kapsamında böyle bir gereklilik olmamasına rağmen, 2018 tarihli bir Göç İdaresi hizmet içi genelgesi, göçmen kadınlardan şiddete uğradıklarında başvurdukları şikayet mekanizmalarında şiddet kanıtı istemelerini öngörmüş, bu da aynı kanunun farklı kişilere farklı şekilde uygulanması gibi bir eşitsizlik yaratmıştır. Ayrıca **kadınların adalete erişimi** ile ilgili olarak avukatlık ücretini karşılayabilecek maddi kaynağı olmayan kişiler doğrudan baroların adli yardım bürolarına başvurabilirler. 19 Mart 1969 tarih ve 1136 Sayılı Avukatlık Kanunu'nun 176. maddesine göre adli yardım birimleri avukatlık ücretlerini ve yargılama giderlerini karşılama olanağı bulunmayanlara avukatlık hizmetlerini sağlamakla yükümlüdür. Ancak uygulamada Baroların adli yardım birimlerinin şiddete maruz kalan göçmen/mülteci kadınlara yönelik özel bir çalışma yapmaması nedeniyle ücretsiz avukat atamalarının ağırlıklı olarak Geri Gönderme Merkezi'ne alınanlar, idari gözetim kararına itiraz ve uluslararası koruma kararlarının reddine itiraz idari dava yolu için yapıldığı, şiddete maruz kalan göçmen/mülteci kadınların adalete erişimlerinin sağlanamadığı görülmektedir.

CEDAW Komitesi'nin 4 Temmuz 2022 tarihli Nihai Tavsiye Kararlarında Türkiye'de yaşayan göçmen ve mülteci kadınların karşılaştığı sorunlara da değinilmiş ve komite Türkiye devletine kesişimsel şiddet biçimleriyle karşılaşan göçmen ve mülteci kadınlar için özellikli destek mekanizmalarının oluşturulması tavsiyesinde bulunmuştur. Fakat aradan geçen 2 yılda bu konuda herhangi bir adım atılmamıştır. **BM Kadına Yönelik Şiddet Özel Raportörü** Reem Alsalem de Temmuz 2022'te Türkiye'ye yaptığı ziyaretin ardından Nisan 2023'te hazırladığı raporda, geçici koruma altındaki Suriyeli kadınların yanı sıra Suriyeli mülteciler, göçmenler, belgesiz göçmenler veya düzenli göçmen statüsüne sahip olmayan diğer kadınların toplumsal cinsiyete dayalı şiddet riski altında olduğunu vurgulamıştır. Özel Raportör, Türkiye'deki göçmen politikaları ve artan ırkçılık ve ayrımcılık nedeniyle kadınların şiddet durumlarında bildirim yapmaktan ve koruma ve destek mekanizmalarını kullanmaktan kaçındıklarını dile getirmiştir.

BM Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunması Komitesi Ocak 2024'te yayınlanan Sorular Listesi'nde Türkiye devletinden şiddete ma-

ruz kalan göçmen kadınlara dair tutulması beklenen ayrıştırılmış verilerin paylaşılmasını istemiş, şiddete maruz kalan göçmen kadınların korunması ve desteklenmesi için kurulmuş olan destek mekanizmalarına, bu mekanizmalara eşit biçimde erişimin sağlanıp sağlanamadığına ve kolluk birimleri ile sağlık ve destek hizmetleri arasında güvenlik duvarı oluşturularak göçmen kadınların korkmadan destek alabilmelerinin sağlanması için alınan önlemlere dair bilgi talebinde bulunmuştur. Türkiye devletinin raporunda bu sorulara verilen yanıtlar Türkiye’de şiddetle mücadele mekanizmalarına dair yüzeysel ve genel bir özet ile sınırlı kalmaktadır. Yasada var olan eşitlikten bahsederken uygulamada bu eşitliğin nasıl sağlandığına ilişkin hiçbir veri paylaşılmamaktadır. Bu durum, şiddete maruz kalan göçmen kadınların özellikli ihtiyaçlarına dair derinlikli bir çalışma yapılmadığını açıkça göstermektedir.

Sözleşmenin 3. Bölümü - Kadına Yönelik Şiddet Hakkında Kanunların Uygulanması ve Kamu Destek Mekanizmalarında Göçmen/ Mülteci Kadınların Deneyimleri

Bu bölüm, 2023 yılında Mor Çatı’ya yaşadıkları şiddet nedeniyle başvuran ve uyrukları Afganistan, Almanya, Amerika Birleşik Devletleri, Avustralya, Avusturya, Azerbaycan, Belçika, Birleşik Arap Emirlikleri, Bolivya, Brezilya, Bulgaristan, Cezayir, Cibuti, Dominik Cumhuriyeti, Fas, Filipinler, Fransa, Irak, İngiltere, İran, İrlanda, İspanya, Kamerun, Kanada, Kenya, Kırgızistan, Kuveyt, Libya, Mısır, Özbekistan, Pakistan, Peru, Sırbistan, Sierra Leone, Sudan, Suriye, Tacikistan, Türkmenistan ve Zimbabve olan 99 kadına ilişkin Mor Çatı veri sistemine kayıtlı verilerin yanı sıra, STK ve belediyelerde çalışan 12 sosyal çalışmacının katıldığı odak grup toplantısından elde edilen verilere dayanılarak hazırlanmıştır.

Şiddet ve Ayrımcılığa Karşı Devletin Etkin Koruması (Madde 16)

Mor Çatı’nın deneyimi gösteriyor ki Türkiye’de yasal statüleri farklı olsa da tüm kadınlar şiddetin etkilerini benzer biçimde deneyimlemekte ve kadınların şiddetten uzaklaşmak için ihtiyaçları ortaklaşmaktadır. Ancak Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’yla belirlenen farklı statüler, hak ve hizmetlere erişim konusunda farklılaşmakta, her statü eşit haklara erişememekte ya da eşit biçimde erişememektedir. Ayrıca Türkiye’de kadına yönelik şiddetle mücadelede mevcut eksiklikler⁵ göçmen ve mülteci kadınları yoğun bir şekilde etkilemekte, bu kadınlar şiddetin etkilerini katlanarak yaşamaktadırlar.

5 Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı - AIHM Opuz Grup Davası 2023 Gölge Raporu <https://morcati.org.tr/izleme-raporlari/aihm-opuz-grup-davasi-2023-golge-raporu/>

Ayrımcılık ve önyargılar kadınların şiddetten uzaklaşma mücadelesi verirken karşılaştığı yaygın bir sorun. Ülkede göçmenlere yönelik ayrımcılık şiddete maruz kalan kadınların da hizmetlere erişimini zorlaştırmaktadır. Hizmet sağlayıcıların eksik bilgilendirmesi ya da hiç bilgilendirmemesi, dilini bilmediği için zaten hizmet veremeyeceğini varsayması, ayrımcı sözler kullanması ve davranması en yaygın görülen ayrımcılık biçimleri arasındadır. Yerel halklar tarafından da ayrımcılıkla karşılaşan kadınlar özellikle sığınak gibi etkileşimin yoğun olduğu hizmetleri alırken zorlanmakta, Türkiye'deki mevcut sosyal hizmetlerin eksiklikleri nedeniyle çatışmalara ilişkin destek de alamamaktadır.

Bazı göçmen kadınlar şiddete maruz kaldıklarında çeşitli önyargılarla da başa çıkmaya çalışmaktadır. Özellikle Suriyeli kadınlar şiddete maruz kaldıklarında başvurdukları **6284 sayılı Kanun kapsamında** önleyici ve koruyucu tedbirler vermekle yükümlü kolluk birimleri ya da Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri gibi şiddetle mücadele mekanizmalarında arabuluculukla karşılaşabilmekte, erkek şiddetinin zaten onların kültürünün bir parçası olduğu varsayılarak şiddet uygulayanla bir araya getirilmeye çalışılmaktadır.

“ Kurum çalışanları tarafından: “onların zaten kültüründe var, biz alırsız ifadeyi onlar barışirlar” denebiliyor. Kadının eşini çağırıp eve gönderdikleri de oluyor ya da “siz ülkenize dönün” diyorlar. ŞÖNİM’de de emniyette de yerel halkta da oluyor bunlar. -Odak grup katılımcısı

Türkiye’de şiddete maruz kalan göçmen kadınların yaşadığı en büyük sorunlardan biri de **ana dilde hizmete erişememe sorunudur**. Şiddete maruz kalan kadınlara hizmet sunan kurumların çoğunda tercüman temin edilmemektedir. Bu alanda çalışan sosyal çalışmacılarla yapılan odak grup toplantısında, dil bariyerinin akut durumlarda ve uzun vadede sosyal hizmete erişimin önünde engel oluşturduğunun altı çizilmiştir. Bu durum kadınların adalete erişiminin de önüne geçebilmekte ve kalıcı hak kayıplarına sebep olmaktadır. Akut hizmetleri alırken saatlerce tercüman için bekletilip bezginlikle karakol ya da Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi’nden ayrılan kadınlar olduğu gibi, uzun vadeli destek için sığınaklara gidebilen kadınlar dahi ana dilinde destek alamamakta, en küçük bir çatışmada bile zorlandığı için kendi isteğiyle, şiddetsiz bir yaşam için gerekli gücü toplayamadan sığınaklardan ayrılabilir. Devlet tarafından karşılanmayan hizmeti kendi kaynaklarını kullanarak gidermeye çalışan kadınlar olsa da bu sürdürülebilir bir çözüm olmamakta, başka sorunları da beraberinde getirebilmektedir.

“ Cinsel şiddete maruz kalan bir danışan. İkna ettim bir şekilde, şikayet etmek istemiyordu. Savcılığa gittiğinde 800 TL tercüman ücreti talep edildi. Kadın bir arkadaşından bularak bunu karşıladı. Savcılıktaki ifadenin çıktısını bize de gönderdi. İfadede kadının bize anlattıklarıyla arasında çok büyük fark vardı. Tercüman kadına bu kadarını anlatma, bunları ben çeviremem gibi ifadeler kullanmış. Fark o kadar büyük ki, belki adam ceza almayacak. -Odak grup katılımcısı

“ *Karakola gidiyor kadın, şu an tercüman yok, yarın sabah gel vs. şeyler diyorlar. Darp raporu için de yönlendirmiyorlar. Kadını dinlemiyor ama güvenlik planı da yapmıyor. Kadınlar kalıcı hak kaybına sebep oluyor, şiddet gördüğü ortama geri dönüyorlar. -Odak grup katılımcısı*

Türkiye devletinin Komite'nin sorularına verdiği yanıt raporunda ifade ettiği, şiddete maruz kalan kadınlara destek vermekle yükümlü olan ve Arapça da destek verdiği ifade edilen Alo 183 Sosyal Destek Hattı, kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda özellikli destek sunan bir acil yardım hattı hizmeti değildir. Bu hat 7/24 ulaşılır olan bir çağrı hattı olarak çalışmaktadır. Hat arandığında meslek elemanları değil çağrı merkezi çalışanları görüşmeleri yapmaktadır. Dolayısıyla bu çalışanlar bir mesleki müdahale yapamamakta, görüşme sırasında yalnızca ihbarları yönlendirme veya bilgi vererek yönlendirme yapabilmektedir.

Göçmen kadınların cinsiyet kimlikleri veya cinsel yönelimleri de Türkiye'de devlet hizmetlerine erişimde ayrımcılık sebebi olmaktadır. LGBTI+ göçmen ve mülteci kadınlar şiddete maruz kaldıklarında var olan desteklere eşit biçimde erişememektedirler.

Ayrımcılık ve dil bariyerinin de etkisiyle şiddete maruz kalan göçmen kadınlar **bilgiye erişimde güçlükler** yaşamaktadır. Özellikle hukuki süreçlerin belirsizliği ve kadınların ücretsiz avukatlık hizmetine erişmekte zorluk yaşaması (Baroların bu hizmeti çeşitli projeler çerçevesinde kısa dönemli olarak vermesi nedeniyle) kadınların bilgiye erişemediği için şiddetten uzaklaşmak için adımlar atmasının önünde durmaktadır. Kadınların kayıtsız oldukları için neyle karşılaşacaklarını bilmedikleri, yasal statüsü olsa bile bu statünün sağladıklarına ilişkin bilgilerinin olmadığı dikkat çekmektedir. Şiddet uygulayan erkeklerin de bilgiye erişimi engelleyerek kadınların şiddetten uzaklaşmasının önünde durduğu görülmektedir. Bilgiye erişimdeki bu güçlükler kadınların şikayette bulunmasının önüne geçmekte, olası bir hukuki süreç başlattıklarında da delil olmamasını beraberinde getirmektedir.

“ *(Suriyeli mültecilere verilen) Geçici Koruma statüsü, misafirlik, kavram kargaşası yaratıyor. Kadınlardan en çok gelen geri bildirimleri çıkardım. Kadınlar en çok şu soruyu soruyorlar: “Ben hak ve hizmetlere erişebilir miyim, ben vatandaşı değilim. Polise gitsem şikayetçi olabilir miyim?” -Odak grup katılımcısı*

Ayrımcılıkla birlikte, kadınlar bürokrasi nedeniyle şiddete karşı ihtiyaç duydukları hizmetlere erişememekte, özellikle boşanma konusunda zorluklar yaşamaktadırlar. Beyana dayalı kayıt yapıldığı için ülkelerinde resmi nikahlı olmadıkları halde nikahlı gibi kaydı yapılan Suriyeli kadınlar Türkiye'de resmi olarak boşanamamaktadır. Özellikle kocaları tarafından terk edilen ve kocalarından haber alamayan kadınlar, çocuklar da doğrudan babanın üzerine kayıt edildiği için yeni bir hayata adım atamamaktadır.

Bilgiye erişimde yaşanan güçlüğün bir diğer kaynağı, kamu kurumlarında çalışanların göçmen kadınların haklarına ve göç ile ilgili mevzuata ilişkin bilgilerinin olmaması ya da eksik olmasıdır. Uygulamayı bilmeyen kamu çalışanları, kadınların ivedi olarak erişmesi gereken hizmetlere erişimini keyfi olarak uzatabilmekte ya da pasaportlarına uygun olmayan bir biçimde el koyabilmektedir.

Şiddete maruz kalan **kayıtsız kadınlar** hizmetlerin çoğundan faydalanamamakta, faydalansa bile sonrasında sınır dışı edilme kaygısıyla başvuruda bulunmamaktadır. Kayıtsız kadınların değil polise kocasını şikayet etmek, evden dışarı çıkmaktan dahi korktuğu görülmektedir. Kadınlar şikayet mekanizmalarını da kullanamamaktadırlar. Kayıtsız kadınlar bazı temel hizmetlerden faydalanabilir olsalar dahi kurumlarda yanlış bilgilendirildikleri ya da sınır dışı edilmekten korktukları için kurumlara başvurmaktan çekinmektedir. Kayıtlı olduğu ilde yaşamayan kadınlar için de benzer sorunlar olduğu görülmektedir. Turist vizesiyle Türkiye'ye gelip şiddete maruz kalan kadınların da birçok hizmete erişimi mümkün olmamaktadır. Şiddete maruz kalan göçmen ve mülteci kadınlar ŞÖNİM'e sığınak desteği almak üzere ulaştıklarında önce kimlik edinmeleri gerektiği söylenerek İl Göç İdarelerine yönlendirilmektedirler. İl Göç İdareleri ise kadınları Geri Gönderme Merkezleri'ne göndermektedir ve kadınlar şiddet sonrası ihtiyaç duydukları hiçbir desteğe erişmeden tecrit edilmekte hatta hayati risk barındıran ülkelere gönderilmek üzere sınır dışı edilebilmektedirler.

“ Geri Gönderme Merkezleri her zaman bir belirsizlik. Bu süreçle uğraşmak yerine şiddet ortamında kalmak ya da başka alternatifler bulmaya odaklanıyorlar.-Odak grup katılımcısı

Mevzuatta belirtilmemesine rağmen, sığınaklar yalnızca Türkiye'de Göç İdaresi tarafından verilmiş bir kimlik numarası olan kadınlara açıktır. Bu yüzden turist vizesiyle Türkiye'de kalan kadınlar ya da **kayıtsız göçmen kadınlar ne ŞÖNİM'lere bağlı sığınaklara ne de belediyelere bağlı sığınaklara kabul edilmektedirler.** Mor Çatı'nın sığınağı dışında⁶ sığınak hizmeti alabildikleri bir yer yoktur.⁷ Kimlik kartı olmayan kadınların sığınaklara erişiminde engeller bulunmaktadır. Kayıtlı kadınlar, erkek şiddeti riskinin yüksek olduğu kayıtlı oldukları yerleşim yerinde sığınağa başvurmaya zorlanmaktadır. Kadınlar ya destek hizmetlerine hiç başvurmamakta ya da destek hizmetleri önündeki engeller şiddet ortamına geri dönerek şiddet uygulayanla yaşamaya devam etmelerine neden olmaktadır. Göçmen kadınlar fiziksel şiddete uğramadıkları, şiddetin kanıtının olmadığı, şiddet uygulayan hakkında şikayette bulunmak istemedikleri ve şiddetin üzerinden bir süre geçmiş olması durumlarında sığınağa kabul edilmiyorlar. Kadınların sığınak için başvurduğu ŞÖNİM'ler, kabul etmedikleri kadınlar ve çocukları için herhangi bir alternatif önermemektedir.

6 Tüm kadınlara destek veren Mor Çatı sığınağının kadın ve çocuklar için olan toplam kapasitesi 25 kişidir. 2023 yılında sığınakta kalan 58 kadın ve çocuğun 17'si göçmen ve mülteci kadın ve çocuklardır.

7 Göçmen/mülteci kadınlardan edindiğimiz bilgiye göre daha önce göçmen/mülteci kadınlara sığınak desteği veren 3 sığınak kapatılmıştır.

Kayıtsız ya da kayıtlı olduğu ilde ikamet etmeyen kadınlar belediyeler tarafından sunulan hizmetlerin hiçbirinden faydalanamamaktadır. Bu durum kadınların zaten kısıtlı olan sosyo-ekonomik destekten faydalanamamasını beraberinde getirmektedir.

Özellikle son dönemde göçmen/mülteci kadınlar, özellikle de kayıtsız göçmen kadınlar ev içinde ya da sokakta yaşadıkları şiddet nedeniyle destek almak için başvurdukları kolluk birimleri tarafından hukuksuz biçimde Geri Gönderme Merkezleri'ne (GGM) gönderilmekte ve burada altı ay ila bir yıla varan sürelerde keyfi olarak tutulmakta ya da hayatlarının tehlikede olduğu ülkelere geri gönderilmektedir.⁸ GGM'ye gönderilme ihtimali kadınları şiddeti şikayet etmekten alıkoymaktadır. GGM'lerde kadınlar işkence ve kötü muamele görebilmekte, hukuki desteğe erişememekte ve görevlilerin ayrımcılığına ve şiddetine maruz kalabilmektedir. Kadınlar GGM'lerde ayrıca sağlık hizmetine erişememekte, normal koşullarda idari gözetimde tutulmaması gereken çocuklar annelerinin yanında GGM'de tutulmakta ve eğitim ve sağlık hakkı gibi haklarından mahrum bırakılmaktadır.

Mor Çatı'ya başvuran kadınların ve odak grup toplantısına katılan sosyal çalışmacıların deneyimi göçmen kadınların **ekonomik kaynaklara** erişmekte ciddi güçlük yaşadığını ve temel ihtiyaçlarını karşılayacak kaynaklara dahi erişemediklerini göstermektedir. İstihdam konusunda yaşanan zorluklar, kreş sayısının eksik olması ve ücretsiz kreş imkanına erişimin neredeyse imkansız olması kadınları sosyal yardımlara başvurmaya yönlendirmektedir. Öte yandan sosyal yardım mekanizmalarına erişmek Türkiye vatandaşı olmayan kadınlar için oldukça zordur. Devlet kurumlarının hizmet için başvuran kadınları dahi STK'lara yönlendirdiği görülmektedir. Türkiye'de hali hazırda oldukça zayıf olan sosyal yardımlara erişim, şiddete maruz kalan kadınlar için daha da zordur.

Ayrıca göçmen/mülteci kadınlar Türkiye'de sadece ev içinde değil sokakta da yabancı olmaları sebebiyle kadına yönelik şiddete daha açık hale gelebilmektedirler.

Sağlık hizmetlerine erişim ve kadına yönelik şiddet

Kayıtsız göçmen kadınların sağlık hizmetlerine erişememesi en sık yaşanan sorunlardan biridir. Birinci basamak sağlık hizmeti veren göçmen sağlığı merkezleri dışında STK'lar dahi çoğu zaman hiçbir hizmet sunmamaktadır. Bunun sonucunda ciddi sağlık sorunları olan kadınlar sağlık hizmeti alamamakta, gebe kadınların gebelik takibi yapılamamaktadır. Kadınlar sağlık hizmetlerinden ancak ücret ödeyerek faydalanabilse de bu ücretler çoğunlukla çok yüksek kalabilmekte ya da kadınlar hastanelerde kolluğa ihbar edilme korkusu yaşayabilmektedir. Kayıtsız kadınlar doğum yaptıktan sonra çocuklarının da kaydını yaptıramamaktadır.

---

8 Bu durumu da kapsayan bir örnek vaka Komite ile Ek1'de paylaşılmıştır.

“ Bir kadın çocuğunu hastaneye götürdüğünde tercümana erişemediğini, eline Türkçe bir not verilerek yönlendirme yapıldığını fakat notu anlayamadığı için ilgili bölüme gidemediğini; tedavi alamayan çocuğunun hayatının kaybettiğini paylaştı. - Mor Çatı veri sisteminden

Güvenli olmayan çalışma koşulları ve kadına yönelik şiddet

Türkiye’de, ağırlıklı olarak Türki Cumhuriyetler, Balkanlar veya Asya’dan gelen, ev işleri ve bakım işlerinde çalışan başka bir göçmen kadın profili daha bulunmaktadır. Bazı durumlarda turist vizesiyle bazı durumlarda da vize süresini aşarak Türkiye’de kayıtsız kalan kalan bu kadınlar, ülkelerindeki zorlu ekonomik koşullar nedeniyle Türkiye’ye göç etmeyi seçmişlerdir. Bu grupta bulunan kadınlar Türkiye’de çoğunlukla güvensiz çalışma koşulları altında ve ağır iş yükleriyle karşı karşıya kalmaktadırlar. Göçmen işçilerin Türkiye’de çalışma koşullarının düzenlenmesinin çalışana değil işverene bağlı olması kadınları işverenlerine mecbur bırakmakta ve şiddet riskine daha fazla maruz bırakmaktadır. Üstelik bu göçmen kadınlar, yasal ve ekonomik güvencesizlikleri ve bakım emeğinin özel alanda verilmesi sebebiyle işverenleri tarafından uygulanan cinsel şiddet de dahil olmak üzere erkek şiddetine sıklıkla maruz kalmaktadırlar.

Tavsiyeler

Aile içi şiddeti ve kadına yönelik şiddeti ortadan kaldırma konusundaki kararlılığın bir göstergesi olarak İstanbul Sözleşmesi'nden çekilme kararı geri alınmalı, Türkiye tekrar İstanbul Sözleşmesi'ni imzalamalı ve onaylamalıdır.

Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı: 2018-2023'ün süresinin bitmesinin ardından, önceki planda yer almamış olan sosyal destek programlarının göçmenleri, özellikle de şiddet gören ya da şiddete uğrama riski olan kadın ve çocukları içerecek şekilde geliştirilmesi ve ilgili tüm kurum ve kuruluşlar arasında eşgüdüm ve koordinasyonun güçlendirilmesi çalışması 2024 yılından itibaren yeniden hazırlanacak olan strateji belgesi ve eylem planında gerçekleştirilmelidir.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nda şiddete maruz kalan göçmen/mülteci kadınlar ve çocuklar için ayrı bir düzenleme yapılmalı ve bu kişilerin korunmasını ve desteklenmesi sağlayacak değişiklikler yapılmalıdır.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun getirdiği hak ve yükümlülüklerin uygulanmasını koordine etmekle yükümlü olan Göç İdaresi Başkanlığı'nda kadına yönelik şiddetle ilgili özelliikli çalışmalar yürüten çok dilli ve etkin çalışan bir birim oluşturulmalıdır.

Göçmen kadınlar için şiddete maruz kaldıklarında sahip oldukları haklara ve başvurabilecekleri destek mekanizmalarına dair yaygın ve anadillerinde bilgilendirme çalışması yapılmalıdır.

Koruma ve destek mekanizmalarında çalışanlara yönelik (ŞÖNİM çalışanları, kolluk birimleri, savcılar ve hakimler) ayrımcılığı önleyici eğitimler yapılmalıdır. Kadınların ayrımcılık durumunda şikayet edebilmelerini kolaylaştıracak mekanizmalar geliştirilmelidir ve bu mekanizmalar özellikle kayıtsız kadınları da kapsamalıdır. Ayrımcılık yapanlar cezalandırılmalıdır.

Şiddetle mücadele destek mekanizmalarında her dilde nitelikli ve hızlı çevirmen desteği sağlanmalıdır.

Siğınaklara kabulün hızlı bir şekilde, herhangi bir ayrımcılık (göçmen kadınlara, trans kadınlara vb.) yapılmaksızın uygulanmasına yönelik tedbirler alınmalıdır.

Baroların adli yardım birimlerinde göçmen kadınlara yönelik uzun vadeli nitelikli ve ücretsiz hukuki destek verilmesi için gerekli mekanizmalar oluşturulmalı ve bunun için gerekli finansal kaynak ayrılmalıdır. Hukuki destekler sadece göç hukukuyla ilgili alanlarda değil göçmen kadınların kalıcı hak kaybı yaşamamasına sebep olabilecek kadına yönelik şiddet, medeni kanun (boşanma, evlenme, nafaka, velayet, vb.) gibi konuları da kapsayacak şekilde genişletilmelidir.

Şiddete maruz kalan göçmen kadınların ücretsiz olarak nitelikli sağlık hizmetlerine eşit biçimde erişebilmesinin sağlanması için önlemler alınmalıdır.

Şiddete maruz kalan göçmen kadınların sosyal yardımlara eşit biçimde erişebilmelerinin sağlanması için önlemler alınmalıdır.

Göçmen/mülteci ve kayıtsız kadınların, maruz kaldıkları şiddet nedeniyle şikayet başvurusu yaptığında Geri Gönderme Merkezleri'ne gönderilmeleri, kadınları şiddeti bildirmemeye teşvik ettiğinden kadınların şiddetten uzaklaşma haklarını ihlal etmekte ve can güvenliklerini tehlikeye sokmaktadır. Bu uygulama ortadan kaldırılmalıdır.

Göçmen kadınlarla ilgili özellikli veri tutulmalı, aşağıdaki konularda bilgi ve/veya ayrıştırılmış periyodik veri sağlanmalıdır:

- ▶ Kaç göçmen/mülteci kadın maruz kaldığı erkek şiddeti nedeniyle şikayette bulunmuştur?
- ▶ Kaç göçmen/mülteci kadın şiddetten korunmak amacıyla 6284 sayılı Kanun kapsamında koruyucu ve önleyici tedbirlere başvurmuştur? Göçmen/mülteci kadınlar hangi tedbirlere başvurmuşlardır ve kaç kadın başvurduğu tedbir kararlarına ne kadar süreyle erişebilmiştir? ŞÖNİM tarafından izlemesi yapılan kaç göçmen kadın vardır?
- ▶ Kamu görevlilerine yönelik göçmen kadınlara uyguladıkları ayrımcı veya ihmalkar davranışlar nedeniyle yürütülen soruşturmaların sayısı nedir ve soruşturmalar nasıl sonuçlanmıştır?

Türkiye’de Göçmen Kadınlar ve Kadına Yönelik Şiddet

Birleşmiş Milletler Tüm Göçmen İşçilerin
ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunması
Komitesi’ne Sunulan Gölge Rapor

Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı
Kocatepe Mah. Cumhuriyet Cad. Cumhuriyet Apt.
No:17 Kat:5 D:11 Beyoğlu İstanbul
Tel: (0212) 292 52 31-32 www.morcati.org.tr

 MorCatiVakfi

 morcativakfi

 morcati_vakfi